

EXCERPTA

6. zenbakiaren

GEHIGARRIA

1987-urtarrila

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ

ARISTOTELIS METAPHYSICA

(BIGARREN LIBURUA)

Jon gotzon etxebarría
gernika

Metaphisicorum libros omnes, nempe quattuordecim, una editione prodere perutile ac valde gratum quidem foret. Sed nobis tempus pecuniaque desunt. Praeterea, haud sine difficultate opus confeci; etenim nostra lingua multa sunt adhuc stilo polienda, sive quoad dicendi modum, sive quoad optimum verbum delegendum. Qua de causa, separatim eos in lucem edendos esse putavi. Postea, undique notis emendationibusque doctiorum lectorum acceptis, operam dabimus ut omnes uno libro appareant, Deo volente nec patriae divitibus renuentibus. Interea, secundum librum istum, quippe qui exiguus et ad edendum facilius est, suscipe et emendandi gratia lege ut perpolitum ad novam editionem parare possimus.

Α ΕΛΑΤΤΟΝ

30 Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία τῆ μὲν χαλεπὴ τῆ δὲ
 ῥαδία. σημεῖον δὲ τὸ μῆτ' ἀξίως μηδὲνα δύνασθαι θιγεῖν
 993^b αὐτῆς μῆτε πάντως ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι
 περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ' ἓνα μὲν ἢ μηδὲν ἢ μικρὸν ἐπιβάλ-
 λειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροισμένων γίνεσθαι τι μέγε-
 θος· ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμια-
 5 ζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἀμάρτοι; ταύτη μὲν ἂν εἴη ῥαδία,
 τὸ δ' ὄλον τι ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι δηλοῖ τὸ χαλε-
 πὸν αὐτῆς. Ἴσως δὲ καὶ τῆς χαλεπότητος οὔσης κατὰ δύο
 τρόπους, οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλλ' ἐν ἡμῖν τὸ αἴτιον
 αὐτῆς· ὥσπερ γὰρ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ
 10 φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς
 ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῆ φύσει φανερώτατα πάντων. οὐ μόνον δὲ
 χάριν ἔχειν δίκαιον τούτοις ὧν ἂν τις κοινώσαιτο ταῖς δό-
 ξαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιπολαιότερον ἀποφνηαμένοις· καὶ
 γὰρ οὗτοι συνεβάλλοντό τι· τὴν γὰρ ἔξιν προήσκησαν ἡμῶν·
 15 εἰ μὲν γὰρ Τιμόθεος μὴ ἐγένετο, πολλὴν ἂν μελοποιῖαν οὐκ
 εἶχομεν· εἰ δὲ μὴ Φρῶνις, Τιμόθεος οὐκ ἂν ἐγένετο. τὸν
 αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τῆς ἀληθείας ἀποφνηαμένων·
 παρὰ μὲν γὰρ ἐνίων παρελήφαμέν τινὰς δόξας, οἱ δὲ τοῦ
 γενέσθαι τούτους αἴτιοι γεγόνασιν. ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ κα-
 20 λείσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας. θεωρητικῆς

BIGARREN LIBURUA

Egiarekiko bilaketa, alde batetik zaila; bestetik
 k erraza da. Horren erakusgarri, inork ezin duela
 993^b a osorik lortu ezta osotoro erratu ere. Aitzitik,
 k, bakoitzak zertxobait dio naturaz. Banan banan
 ezer ez edo gitxi dakarkiate, baina denak bildurik
 zer bait neurrizkoa sortzen da. Horregatik harako
 esakeraren bidez esan ohi duguna bada: Nork huts
 egin lezake atean? Horrela erraza litzateke baina
 osoa⁽¹⁾ aparau ahal izatea eta zati batean ez,
 horretxek erakusten digu zaila dela. Zailtasuna
 ere bikoitza izanik, behar bada gauzetan gabe
 guregan legoke. Egunean zehar saguzaharren begiak
 nola daude eguneko argiari buruz? Halaxe dago,
 bada, gure animaren adimena (nousa) izaeraz argien
 diren gauzekiko. Bidezkoa da, beraz, eskerroneko
 izatea, ez bakarrik norberak onar ditzakeen aburuak
 dituztenekiko, baizik eta azaletarago mintzo
 direnekiko ere bai. Hauek ere zertxobait lagundu
 zuten, gure izaera zorrotzu zuten eta. Timoteo izan
 ez balitz, melodia ainitzez gabeturik egongo
 ginateteke. Halere Frinis gabe, Timoteorik ere ez
 noski. Berdin berdin egiaz ihardun dutenekin. Bat-
 zurengandik aburu batzu jaso ditugu, baina hauek
 izan zitezene beste batzu izan ziren kausa. Zuzen
 ere bada filosofia egiarekiko zientzia deitza.
 (zientzia) teoriakoaren helburua egia bait

μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια πρακτικῆς δ' ἔργον· καὶ γὰρ ἂν τὸ πῶς ἔχει σκοπῶσιν, οὐ τὸ αἶδιον ἀλλ' ὁ πρὸς τι καὶ νῦν θεωροῦσιν οἱ πρακτικοί. οὐκ ἴσμεν δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνευ τῆς αἰτίας· ἕκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων καθ' ὃ καὶ 25 τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τὸ συνώνυμον (οἷον τὸ πῦρ θερμώτατον· καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἴτιον τοῦτο τῆς θερμότητος) ὥστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἴτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι. διὸ τὰς τῶν αἰεὶ ὄντων ἀρχὰς ἀναγκαῖον αἰεὶ εἶναι ἀληθεστάτας (οὐ γὰρ ποτε ἀληθεῖς, οὐδ' ἐκείναις αἰτίον τί ἐστι τοῦ 30 εἶναι, ἀλλ' ἐκείναις τοῖς ἄλλοις), ὥσθ' ἕκαστον ὡς ἔχει τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τῆς ἀληθείας.

994^a Ἄλλὰ μὴν ὅτι γ' ἔστιν ἀρχὴ τις καὶ οὐκ ἄπειρα τὰ αἰτία τῶν ὄντων οὗτ' εἰς εὐθυωρίαν οὔτε κατ' εἶδος, δῆλον, οὔτε γὰρ ὡς ἐξ ὕλης τόδ' ἐκ τοῦδε δυνατὸν ἰέναι εἰς ἄπειρον (οἷον σάρκα μὲν ἐκ γῆς, γῆν δ' ἐξ ἀέρος, ἀέρα δ' ἐκ πυρός, 5 καὶ τοῦτο μὴ ἴστασθαι), οὔτε ὅθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως (οἷον τὸν μὲν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ ἀέρος κινήθηναι, τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸν δὲ ἡλίον ὑπὸ τοῦ νεῖκους, καὶ τούτου μηδὲν εἶναι πέρας)· ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὸ οὐ ἔνεκα εἰς ἄπειρον οἷον τε ἰέναι, βᾶδισιν μὲν ὕγιείας ἔνεκα, ταύτην δ' εὐδαιμονίας, τὴν δ' εὐδαιμο-

da, eta praktikazkoarena ekintza. Praktikoek, bada, gauza bat nola den aztertzen badute, ez dute hartan betikoa begiratzen, zerbaitetarako eta orraingorakoa baizik. Egia-rik, ordea, ez dugu ezagutzen zergatikorik ezagutzeke. Eta bakoitzean be-reziki batek berea, besteei izen berdina dator-kien arrazoia-gatik (sua, esaterako, beroena, berau-bait da besteengan berotasunaren kausa). Era be-rean zein egiazkoena? Besteentzako egiazko izat-earen kausa dena. Honegatik beti direnen printz-ipioak beti egiazkoenak izan behar nahi eta ez (ez bait dira aldikada batetarako egiazkoak, iz-atearen kausarik ere ez dute, eurak dira bestee-ntzako). Hortaz, gauza batek norainoko izatea, ha-inbestera-inoko egia.

994^a Lehengai, printzipio bat badela eta ez direla a-mai-gabeak gauzen kausak, agerian dago, ez lerro-zuzenez ez spezien arauz. Izan ere, ezina da ma-teriazko kausaren aldetik hau bestetik etortze-a mugarik gabe (esaterako, haragia lurretik, lur-ra eguratsetik, eguratsa sutatik eta horrela ete-ngabe). Ezta higieraren hasiera nondik datorren begiraturik ere⁽²⁾ (adibidez, gizona eguratsak higi-erazia, eguratsa eguzkiak, eguzkia liskarrak, eta honek ez duela azkenik). Berdin, gauza bat zerga-tik egiten den ezin da mugarik gabe luzatu eta luzatu.⁽³⁾ Ibiltzea osasunagatik, osasuna zorionaga-tik, zoriona beste zerbaitegatik, eta horrela be-

10 νίαν ἄλλου, καὶ οὕτως αἰεὶ ἄλλο ἄλλου ἔνεκεν εἶναι· καὶ ἐπὶ
τοῦ τί ἦν εἶναι δ' ὡσαύτως. τῶν γὰρ μέσων, ὧν ἔστι
τι ἔσχατον καὶ πρότερον, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πρότερον αἴτιον
τῶν μετ' αὐτό. εἰ γὰρ εἰπεῖν ἡμᾶς δέοι τί τῶν τριῶν αἴτιον,
τὸ πρῶτον ἐροῦμεν· οὐ γὰρ δὴ τό γ' ἔσχατον, οὐδενὸς γὰρ τὸ
15 τελευταῖον· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ μέσον, ἐνὸς γὰρ (οὐδὲν δὲ
διαφέρει ἐν ἡ πλείω εἶναι, οὐδ' ἀπειρα ἢ πεπερασμένα). τῶν
δ' ἀπείρων τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὅλως τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ
μόρια μέσα ὁμοίως μέχρι τοῦ νῦν· ὥστ' εἴπερ μηδὲν ἔστι
πρῶτον, ὅλως αἴτιον οὐδὲν ἔστιν. — ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐπὶ τὸ κάτω
20 οἶόν τε εἰς ἀπειρον ἰέναι, τοῦ ἄνω ἔχοντος ἀρχήν, ὥστ' ἐκ πυ-
ρός μὲν ὕδωρ, ἐκ δὲ τούτου γῆν, καὶ οὕτως αἰεὶ ἄλλο τι γίνε-
σθαι γένος. διχῶς γὰρ γίνεταί τὸδε ἐκ τοῦδε — μὴ ὡς τὸδε
λέγεται μετὰ τὸδε, οἶον ἐξ Ἰσθμίων Ὀλύμπια, ἀλλ' ἢ
ὡς ἐκ παιδὸς ἀνὴρ μεταβάλλοντος ἢ ὡς ἐξ ὕδατος ἀήρ.
25 ὡς μὲν οὖν ἐκ παιδὸς ἀνδρα γίνεσθαι φαμεν, ὧς ἐκ τοῦ
γιγνομένου τὸ γεγονὸς ἢ ἐκ τοῦ ἐπιτελουμένου τὸ τετελεσμένον
(αἰεὶ γὰρ ἔστι μεταξὺ, ὥσπερ τοῦ εἶναι καὶ μὴ εἶναι γένεσις,
οὕτω καὶ τὸ γιγνόμενον τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος· ἔστι γὰρ ὁ
μανθάνων γιγνόμενος ἐπιστήμων, καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ λέγεται,
30 ὅτι γίνεταί ἐκ μανθάνοντος ἐπιστήμων) τὸ δ' ὡς ἐξ ἀέρος
ὕδωρ, φθειρομένου θατέρου. διὸ ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἀνακάμπει

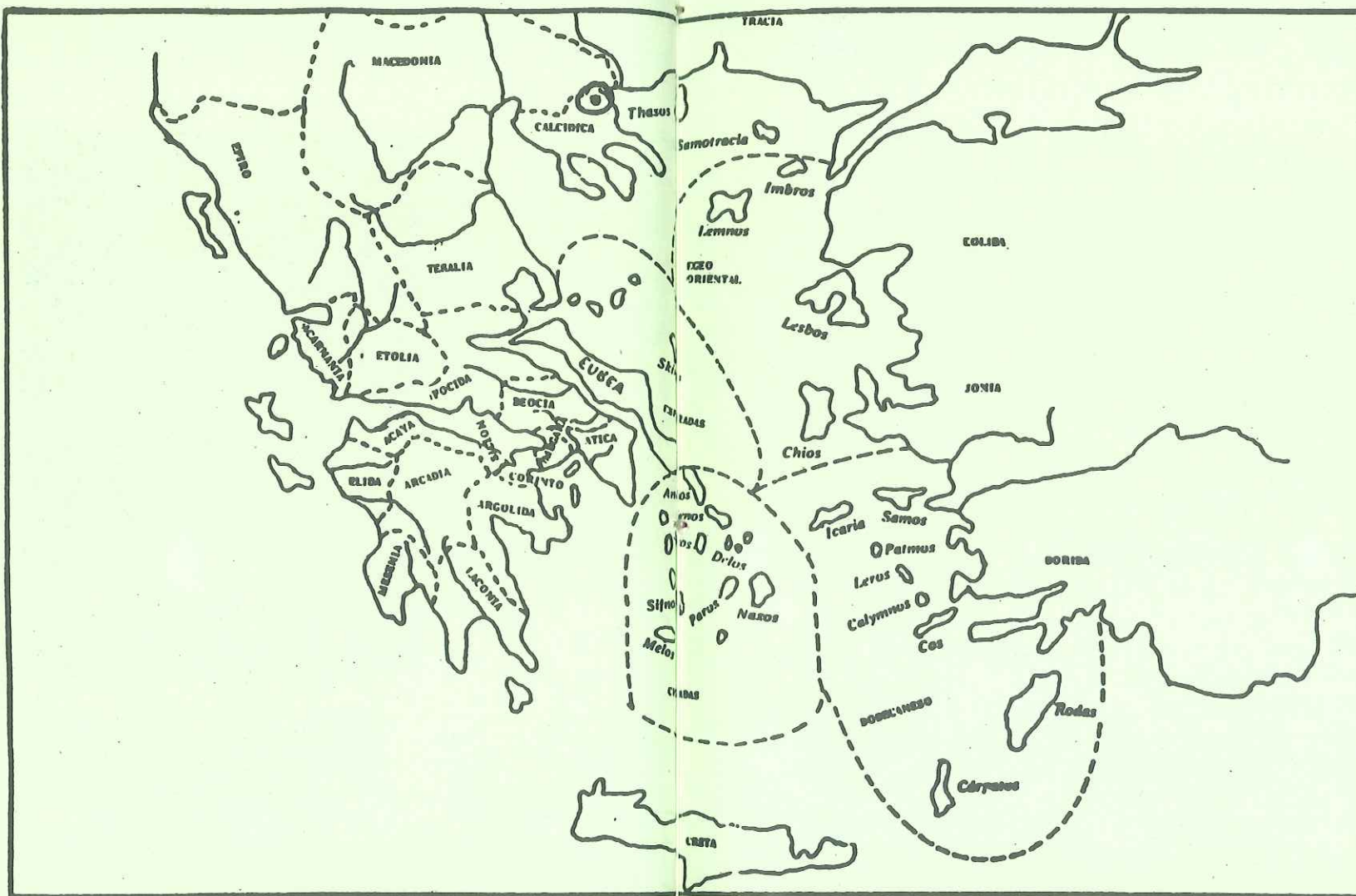
7
ti gauza bat beste bategatik. Orobat esentziari
gagozkiola⁽⁴⁾. Tarteko gauzetan, helmuga eta hasiera
a dutenetan, hasierakoa besteen kausa beharko d
a. Guk esan behar bagenu hiruotatik zein den kau
usa, lehenengoa esango genuke. Ez, noski, azkena.
Azken muga ez bait da ezeren kausa. Bitartekoa
ere ez, batena izan ezik (ez du axolarik bat edo
gehiago izateak; ezta kopuruz mugageak edo mugat
tuak badira ere). Era honetako mugageak eta orok
orki mugagearen atalak oro, berdin dira tarteko
ak, oraingoraino. Beraz, lehenbizikorik ez badago
o, ez dago inola ere kausarik. Baina beherantz er
e ezin da heldu mugageraino, goikoak hasiera d
uelarik, sutatik ura, honetatik lurra, eta horrela
a beti beste generoren bat ateratzen. Era bitara
a dator bata bestetik—ez hau bestearen ondoren
esaten den moduan—istmikoen ondoren (jolas) olim
pikoak datozen moduan, baizik eta ume batengand
dik, bilakaeraz, gizona datorren moduan edo
uretatik eguratsa ohi den antzera. Umeagandik gi
izona egiten dela diogun bezala, egiten ari zena
gandik eginikoa, eta amaitzen ari zenetik amait
utakoa (beti ere dago tartekoa, izan eta ez izan
naren tartean sortzea den bezalaxe; orobat denar
en eta ez denaren artean egiten ari dena. Ikast
en ari dena jakintsua ari da egiten eta horixe
e esan gura du ikaslea jakintsua bilakatzen ari
i delakoak). Baina eguratsetik ura egiteak bata

εἰς ἄλληλα, οὐδὲ γίνεται ἐξ ἀνδρὸς παῖς (οὐ γὰρ γίνεται
 994^b ἐκ τῆς γενέσεως τὸ γινόμενον ἀλλ' ὁ) ἔστι μετὰ τὴν γένεσιν·
 οὕτω γὰρ καὶ ἡμέρα ἐκ τοῦ πρωῖ, ὅτι μετὰ τοῦτο· διὸ οὐδὲ τὸ
 πρωῖ ἐξ ἡμέρας· θάτερα δὲ ἀνακάμπει. ἀμφοτέρως δὲ
 ἀδύνατον εἰς ἄπειρον ἵναί· τῶν μὲν γὰρ ὄντων μεταξὺ
 5 ἀνάγκη τέλος εἶναι, τὰ δ' εἰς ἄλληλα ἀνακάμπει· ἢ γὰρ
 θατέρου φθορὰ θατέρου ἔστι γένεσις. — ἅμα δὲ καὶ ἀδύνατον τὸ
 πρῶτον αἰδιον ὄν φθαρήναι· ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἄπειρος ἡ γένεσις
 ἐπὶ τὸ ἄνω, ἀνάγκη ἐξ οὗ φθαρέντος πρώτου τι ἐγένετο μὴ
 αἰδιον εἶναι. ἔτι δὲ τὸ οὗ ἕνεκα τέλος, τοιοῦτον δὲ ὁ μὴ ἄλλου
 10 ἕνεκα ἀλλὰ τᾶλλα ἐκείνου, ὥστ' εἰ μὲν ἔσται τοιοῦτόν τι
 ἔσχατον, οὐκ ἔσται ἄπειρον, εἰ δὲ μηδὲν τοιοῦτον, οὐκ ἔσται τὸ
 οὗ ἕνεκα, ἀλλ' οἱ τὸ ἄπειρον ποιοῦντες λανθάνουσιν ἐξαιροῦντες
 τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν (καίτοι οὐδεὶς ἂν ἐγχειρήσειεν οὐδὲν
 πράττειν μὴ μέλλων ἐπὶ πέρασ ἤξειν) οὐδ' ἂν εἴη νοῦς ἐν
 15 τοῖς οὖσιν· ἕνεκα γὰρ τινος αἰεὶ πράττει ὁ γε νοῦν ἔχων,
 τοῦτο δὲ ἔστι πέρασ· τὸ γὰρ τέλος πέρασ ἐστίν. ἀλλὰ μὴν
 οὐδὲ τὸ τί ἦν εἶναι ἐνδέχεται ἀνάγεσθαι εἰς ἄλλον ὀρισμὸν

ARISTOTELES

(384-322 K.a.)

Grezia-ko eskualdeak

Stagirus, Aristoteles-en
jaioterria: ⊙

πλεονάζοντα τῷ λόγῳ· αἰεὶ τε γὰρ ἔστιν ὁ ἔμπροσθεν μάλ-
 λον, ὁ δ' ὕστερος οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τὸ πρῶτον μὴ ἔστιν, οὐδὲ
 20 τὸ ἐχόμενον· ἔτι τὸ ἐπίστασθαι ἀναιροῦσιν οἱ οὕτως λέγοντες,
 οὐ γὰρ οἶόν τε εἰδέναι πρὶν εἰς τὰ ἄτομα ἐλθεῖν· καὶ τὸ
 γινώσκειν οὐκ ἔστιν, τὰ γὰρ οὕτως ἄπειρα πῶς ἐνδέχεται
 νοεῖν; οὐ γὰρ ὅμοιον ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἢ κατὰ τὰς διαιρέ-
 σεις μὲν οὐχ ἴσταται, νοῆσαι δ' οὐκ ἔστι μὴ στήσαντα (διόπερ
 25 οὐκ ἀριθμήσει τὰς τομάς ὁ τὴν ἄπειρον διεξιὼν), ἀλλὰ καὶ
 τὴν ὕλην ἐν κινουμένῳ νοεῖν ἀνάγκη. καὶ ἀπείρῳ οὐδενὶ ἔστιν
 εἶναι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἄπειρόν γ' ἔστι τὸ ἀπείρῳ εἶναι. — ἀλλὰ
 μὴν καὶ εἰ ἄπειρά γ' ἦσαν πλήθει τὰ εἶδη τῶν αἰτίων, οὐκ
 ἂν ἦν οὐδ' οὕτω τὸ γινώσκειν· τότε γὰρ εἰδέναι οἰόμεθα
 30 ὅταν τὰ αἷτια γνωρίσωμεν· τὸ δ' ἄπειρον κατὰ τὴν πρόσθε-
 σιν οὐκ ἔστιν ἐν πεπερασμένῳ διεξελεθῆναι.

Αἱ δ' ἀκροάσεις κατὰ τὰ ἔθη συμβαίνουσιν· ὥς γὰρ
 995^a εἰδῶμεν οὕτως ἀξιούμεν λέγεσθαι, καὶ τὰ παρὰ ταῦτα οὐχ
 ὅμοια φαίνεται ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσυνήθειαν ἀγνωστότερα καὶ
 ξενικώτερα· τὸ γὰρ σύνηθες γνώριμον. ἡλικίην δὲ ἰσχύϊν
 ἔχει τὸ σύνηθες οἱ νόμοι δηλοῦσιν, ἐν οἷς τὰ μυθώδη καὶ
 5 παιδαριώδη μείζον ἰσχύϊ τοῦ γινώσκειν περὶ αὐτῶν διὰ τὸ
 ἔθος. οἱ μὲν οὖν ἐὰν μὴ μαθηματικῶς λέγῃ τις οὐκ ἀποδέ-
 χονται τῶν λεγόντων, οἱ δ' ἂν μὴ παραδειγματικῶς, οἱ

pen zabalagoko batetara. Beti ere aurrekoa (def-
 inizioa) gehiago da; eta ondorengoa ez. Leheneng-
 okorik ez bada, ondorengorik ere ez. Horrela mi-
 ntzatzen direnek jakitea deusezten dute. Ezina
 da jakitea, lehenago banandu-ezinetara heldu
 gabe. Ezagutu ere ezin da egin. Mugagabeak dire-
 nak nola uler litezke ⁽⁸⁾ horrela? Lerroan ez da
 berdin gertatzen, ez bait da zatigarri egiten;
 baina ezin da ulertu zatikatu gabe (horregatik
 ezingo du zenbazu zatikatzerik mugagaberaino
 jo dezanak). Halere materia higikorretan ere u-
 lertu behar da. Ez dago mugagerik izaterik due-
 nik. Bestela mugageak ez du mugagabetasunik. Ga-
 inera, kausen espezieak kopuruz mugageak balira
 ezina litzateke horrela ere ezagutzea. Kausak
 ezagutzen ditugunean orduantxe uste dugu baka-
 rrik dakigula. Gehiketaz mugagabea, baina, ezin
 da muga barruan arakatu. Entzutea ohituren ara-

995^a uera gerta ohi da. Nola gauden ohituta? Halaxe
 gura dugu hitz egitea. Eta horrela ez bada ez
 deritzagu berdin. Bai, ordea, ohiturarik ezaz e-
 zezagunagoak eta arrotzagoak egiten zaizkigu.
 Ohiturazkoagoa eta ezagunagoa. Ohiturazkoak no-
 lako indarra duen legetan ikusten da. Horie-
 tan, bada, irudimenezkoak eta umetasunezkoak ge-
 hiago egiten du, ohituragatik, eurak (legeak) e-
 zagutzeak baino. Batzu matematikoki berba egin
 ezean ez dira jabetzen esandakoez. Beste batzu

δὲ μάρτυρα ἀξιούσιν ἐπάγεσθαι ποιητήν. καὶ οἱ μὲν πάντα ἀκριβῶς, τοὺς δὲ λυπεῖ τὸ ἀκριβὲς ἢ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι
 10 συνείρειν ἢ διὰ τὴν μικρολογίαν· ἔχει γάρ τι τὸ ἀκριβὲς τοιοῦτον, ὥστε, καθάπερ ἐπὶ τῶν συμβολαίων, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἀνελεύθερον εἶναι τισι δοκεῖ. διὸ δεῖ πεπαιδευῆσθαι πῶς ἕκαστα ἀποδεκτέον, ὡς ἄτοπον ἅμα ζητεῖν ἐπιστήμην καὶ τρόπον ἐπιστήμης· ἔστι δ' οὐδὲ θάτερον ῥάδιον λαβεῖν. τὴν
 15 δ' ἀκριβολογίαν τὴν μαθηματικὴν οὐκ ἐν ἅπασιν ἀπαιτητέον, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕλην. διόπερ οὐ φυσικὸς ὁ τρόπος· ἅπαντα γὰρ ἴσως ἢ φύσις ἔχει ὕλην. διὸ σκεπτέον πρῶτον τί ἐστὶν ἡ φύσις· οὕτω γὰρ καὶ περὶ τίνων ἡ φυσικὴ δῆλον ἔσται [καὶ εἰ μίᾳς ἐπιστήμης ἢ πλειόνων τὰ αἷτια καὶ
 20 τὰς ἀρχὰς θεωρῆσαι ἔστιν].

adibideetan berba egiten ez bada. Harako besteek olerkari bat lekuko ekartzea gogoko dute. Honako hauek dena zehatz nahi izaten dute. Beste batzuri, berriz, zehaztasunak gogait eragiten die, edo azalpena ezin dutelako jarraitu edo zehazkerita n ibiltzeagatik. Zehazkeriak badu, bai, horrelako zerbait. Egiuneetan bezala, batzuri ez zaie iruditzen gizon libreena. Horregatik komeni da ikastea nola azaldu behar den gauza bakoitza. Ez da arrazoizkoa denbora berean zientzia eta zientzia bidea⁽⁹⁾ bilatzea. Ez bata ez bestea dira eskura errazak. Hizkuntzaren matematikotasuna ezin daite denetan eskatu, materiari⁽¹⁰⁾ ez dutenetan izan ezik. Horregatik fisikarekikoetan ez da egoki. Natura osoak, agian, materia du. Hori dela eta, lehengo natura zer den ikertu behar da. Horrela argi dagoke zertaz diharduen fisikak (eta ea kausak eta lehengaiak ikertzea zientzia bati ala gehiagori dagokion).

OHARRAK

- (1)egiaren bilaketa adierazteko:ate osoa aurrean duela,aparau ez egiteko oso txarra behar du ja urtikitzaileak;baina puntu jakineko batetan aparau egiteko trebetasuna behar da.
- (2)causa efficiens.
- (3)causa finalis.
- (4)causa formalis.
- (5)causa finalis,alegia.
- (6)causa finalis.
- (7)causa formalis.
- (8)mugagabeak in actu.
- (9)metodoa.
- (10)Naturarekiko zientzia baita.

HIZTEGITXOA

(ar)lo batzutan hiztegia guztiz finkatu gabe dago oraindik,ez bait dira egunean eguneango gauzak hor azaltzen direnak.Horregatik noizean behin modu bitara erabiltzen dut berba bat edo beste;bakoitzak aukera beza gogokoena.Dena dela,a razo hori baino larriago da,berba hau edo beste a erabilita nola osotu esaldia,berez iluna dena gehiegiz edo gitxiegi ulertezina egin gabe. Testoa berez dugu zaila eta iluna,gaiagatik eta idazlearen estilo lehor eta ebakiagatik.

EGIUNE=tratu

IZAERA=NATURA

LEHENGAI=PRINTZIPIO

KAUSA=ZERGATIKO

MUGAGE=MUGAGABE

Letra handiz jarritakoak txandaka erabili izan ditut itzulpena egiterakoan.

PERTSONAIAK eta GAIAK

orrialdeak

eguratsa.....	5-7
eguzkia.....	5
FRINIS.....	3
haragia.....	5
helburua.....	9
hizketa-modua.....	11-13
lurra.....	5-7
saguzaharra.....	3
sua.....	5-7
TIMOTEO.....	3

Legezko gordailua:BI-937-86